

MAŁGORZATA SKOTNICKA-PALKA (Wrocław)
orcid.org: 0000-0002-1284-7028

PROBLEMY OŚWIATY POZASZKOLNEJ W SCHYŁKU DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO W ŚWIETLE MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH INSPEKTORA SZKOLNEGO MIEJSKIEGO WE LWOWIE

Abstract

THE PROBLEMS OF EXTRACURRICULAR EDUCATION IN THE 2ND HALF OF THE 1930s IN VIEW OF THE SOURCE MATERIALS OF THE MUNICIPAL SCHOOL INSPECTOR IN LVIV

The source materials by Jan Hipolit Majewski, the Municipal School Inspector in Lviv, present the plan of extracurricular work for 1936/1937, and also contain a report on the organization of the Folk High School in Lviv. They show the problems of adult education in the late twenties of the interwar period.

Key words: Jan Hipolit Majewski, adult education, extracurricular education.

Słowa kluczowe: Jan Hipolit Majewski, oświata dorosłych, edukacja pozaszkolna.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości jednym z pierwszych zadań władz oświatowych było uregulowanie i ujednoczenie systemu szkolnego, ustalenie jego organizacji, zadań, programów oraz podstaw ideowych. Równie istotną kwestią było upowszechnianie oświaty wśród osób dorosłych. W dwudziestoleciu międzywojennym system kierowania oświatą pozaszkolną miał trójstopniową strukturę. Najważniejszym ogniwem był Wydział Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W 1933 r. wprowadzono do inspektoratów szkolnych, czyli obwodowych władz szkolnych, inspektorów (instruktorów) oświaty pozaszkolnej. Problem kształcenia osób dorosłych był także obiektem zainteresowania Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, który powołał i prowadził Wydział Oświaty Pozaszkolnej¹. Co istotne, zarówno władzom państwowym jak i samorządowym nie

---

¹ J. Doroszewski, *Rozwój życia oświatowego wśród dorosłych na Zamojszczyźnie w latach 1918–1939*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, R. 42: 1999, nr 1/2, s. 116–117.

udało się stworzyć podstaw prawnych do rozwijania pracy oświatowej wśród dorosłych. Dlatego też najważniejsze inicjatywy w tej dziedzinie podjęły organizacje społeczne². W omawianym okresie aktywne były trzy tego typu towarzystwa: Towarzystwo Czytelni Ludowych³ (dyrektorem był ks. Antoni Ludwiczak)⁴, Towarzystwo Szkoły Ludowej⁵ (prezesem był dr Ernest Adam)⁶ oraz Polska Macierz Szkolna⁷ (kierowana przez Józefa Świeżyńskiego), które należały do Zjednoczenia Polskich Towarzystw Oświatowych⁸. Celem ZPTO było utworzenie w przyszłości jednego towarzystwa oświatowego obejmującego swoją działalnością obszar całej Polski⁹.

Znaczącą rolę w kształceniu osób dorosłych w II RP odgrywały również uniwersytety ludowe. Były to autonomiczne placówki, których założenia oparto na wzorach skandynawskich, prowadzono w oparciu o reguły samorządności. Mieściły się zazwyczaj we własnych budynkach, posiadały zwykle internaty i przynależne gospodarstwa rolne. Słuchacze kształcili się na cztero- lub pięciomiesięcznych kursach, na których panowała swoboda dyskusji i wymiany myśli. Funkcjonowały one w oparciu o dwa wzory: katolicki (zainicjowany przez ks. A. Ludwiczaka) oraz świecki (wypracowany przez inż. Ignacego Solarza)¹⁰.

² *Historia wychowania wiek XX*, red. J. Miąso, Warszawa 1980, s. 156.

³ Towarzystwo Czytelni Ludowych – działające w latach 1880–1950, obejmowało swym zasięgiem Śląsk, Wielkopolskę, Pomorze, Warmię, Mazury, Dolny i Górny Śląsk. Jego celem było szerzenie oświaty wśród polskiej ludności, zakładanie bibliotek i czytelni, organizacja odczytów, [za:] Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Rps 1178: *Acta Okręgowego Towarzystwa Czytelni Ludowych w grodzisku Wlkp. Korespondencja ogólna z lat 1919–1935*, k. 1.

⁴ Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu (dalej ZNiO), Rps ZNiO 13174/II/3, Mf. 2739: J. Kordecki, *Wspomnienia i szkice. Moje wspomnienia i moja wieś rodzinna 1884–1944*, s. 357–362.

⁵ Towarzystwo Szkoły Ludowej – powołane w 1891 r. na terenie Galicji, zaś po 1918 r. działające w południowej i wschodniej części II RP. Jego celem było organizowanie kursów dla dorosłych analfabetów, tworzenie i prowadzenie domów oświatowych i ludowych – szczególnie dla mieszkańców wsi, organizacja szkoleń zawodowych dla dorosłych, kursów dokształcających dla pracowników oświatowych. Zakładało domy ludowe, biblioteki, bursy i ochronki. Prowadziło działalność do 1940 r., [za:] M.W. Wanatowicz, *Ludność napytywana na Górny Śląsk w latach 1922–1939*, Katowice 1982, s. 78.

⁶ J. Kordecki, *op. cit.*, s. 357–362.

⁷ Polska Macierz Szkolna – działa w latach 1905–1940 w celu krzewienia i popierania oświaty w duchu chrześcijańskim i narodowym poprzez zakładanie i prowadzenie ochronek, szkół ludowych, seminariów nauczycielskich, bibliotek i czytelni ludowych, [za:] K. Wierzyński, *Pamiętnik poety*, Warszawa 1991, s. 55–56; I. Matejukowa, *Oświata w latach odzyskania niepodległości*, [w:] *Warszawa w pierwszych latach niepodległości*, pod red. M.M. Drozdowskiego i H. Szwanckowskiej, Warszawa 1998, s. 149.

⁸ Zjednoczenie Polskich Towarzystw Oświatowych utworzyły następujące organizacje: Towarzystwo Czytelni Ludowych w Poznaniu, Towarzystwo Szkoły Ludowej w Krakowie, Polska Macierz Szkolna w Warszawie, Polska Macierz Szkolna Ziem Wschodnich z siedzibą w Wilnie, Polska Macierz Szkolna w Gdańsku, Macierz Szkolna Śląska Cieszyńskiego. W późniejszym czasie akces do tej federacji zgłosiło także Towarzystwo im. Piotra Skargi w Krakowie, Towarzystwo Pomocy Polakom za Granicą im. Adama Mickiewicza, Towarzystwo „Opieka Polska nad Rodakami na Obczyźnie” z władzami w Warszawie oraz Stowarzyszenie Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych, [za:] G. Michalski, *Kierunki zaangażowania Jana Kordeckiego w prace zjednoczeniowe polskich towarzystw oświatowych 1923–1935*, „Studia Edukacyjne”, 2018, nr 48, s. 161.

⁹ J. Kordecki, *op. cit.*, s. 357–362.

¹⁰ *Historia wychowania...*, s. 156–157, 163–166.

Istotną kwestią w dziedzinie edukacji dorosłych było również kształcenie pracowników oświatowych, w tym instruktorów oświaty pozaszkolnej, nauczycieli pracujących z dorosłymi, organizatorów życia kulturalnego i bibliotekarzy. Doskonaleniu ich kompetencji służyły: kursy (roczne i dwuletnie), konferencje oświatowe, wydawnictwa teoretyczne i metodyczne, podręczniki czy czasopisma. Prace w tym kierunku podejmował m.in.: Instytut Oświaty Dorosłych czy Studium Pracy Społeczno-Oświatowej Wolnej Wszechnicy Polskiej¹¹.

Podstawowym problemem oświaty pozaszkolnej we Lwowie był brak odpowiedniej wysokości funduszy na realizację szczegółowych planów opracowanych przez obwodowego inspektora oświaty pozaszkolnej Jana Hipolita Majewskiego¹². Sytuację tę odzwierciedlają prezentowane źródła pochodzące ze zbiorów rękopiśmiennych Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. Zespół liczy 764 strony i obejmuje materiały dotyczące bieżącej działalności J.H. Majewskiego m.in.: plany pracy oświaty pozaszkolnej i sprawozdania z lat 1934–1939; notesy zawierające odręczne wpisy J.H. Majewskiego dotyczące jego pracy zawodowej; sprawozdania roczne (ogólne i szczegółowe) ze stanu pracy społeczno-oświatowej Kuratorium Okręgu Szkolnego Lwowskiego – Oddziału Oświaty Pozaszkolnej. Dodatkowo zawiera m.in.: sprawozdania roczne z działalności władz szkolnych w zakresie oświaty pozaszkolnej (przeznaczone ściśle do użytku wewnętrznego władz szkolnych); tezy do referatów opracowane przez Obwodowych Instruktorów Oświaty Pozaszkolnej (np. w Łodzi, Krakowie, Warszawie, Katowicach); wzór zaświadczenia ukończenia Kursów Wieczorowych Oświaty Pozaszkolnej.

W tekstach zachowano oryginalną pisownię, interpunkcję, ortografię oraz układ graficzny.

Źródło 1¹³

Plan pracy oświatowej na rok 1936/1937 autorstwa Jana Hipolita Majewskiego, obwodowego inspektora oświaty pozaszkolnej w Inspektoracie Szkolnym Miejskim we Lwowie z 13 XI 1936 roku.

Inspektorat Szkolny Miejski
we Lwowie, ul. Bourlarda 2/11
Nr: 5048/36

13 XI 1936

Plan pracy oświatowej na rok 1936/1937

Praca oświatowa pozaszkolna we Lwowie w odróżnieniu od innych miast nie opiera się o żadne subwencje ze strony władz samorządowych. Wskutek tego pewne formy

¹¹ Ibidem, s. 161.

¹² ZNiO, Rps ZNiO 17238 II: *Materiały Jana Hipolita Majewskiego dotyczące oświaty pozaszkolnej we Lwowie z lat 1934–1939.*

¹³ Ibidem, s. 9–17.

pracy, wymagające większych i stałych dotacji, na terenie Lwowa nie mogły się rozwinąć. Takie instytucje oświatowe jak Samorządowa miejska biblioteka publiczna, Uniwersytet Powszechny lub sieć, racjonalnie rozmieszczonych kursów wieczornych o[świ]ty p[ozaszkolnej] są nieznane dotychczas we Lwowie, chociaż istnieją od dawna i spełniają swoje zadanie w miastach o wiele mniejszych nie mających takich jak Lwów tradycyj i aspiracyj¹⁴ kulturalnych.

Starania o subwencje.

Z powyższego wynika, że najpilniejszym zadaniem moim w przyszłości będą usilne starania o zdobycie i zapewnienie sobie funduszy, któreby umożliwiły jak najpełniejsze zrealizowanie postulatów, objętych niniejszym planem pracy.

Uniwersytet Powszechny¹⁵.

Na czoło potrzeb kulturalnych miasta wysuwa się sprawa uniwersytetu powszechnego, któreby – jak w innych miastach Polski – spełniał swą rolę dla najszerzych warstw mieszkańców, zwłaszcza na peryferiach. Poczyniłem już w tym kierunku wszelkie prace i doświadczenia innych tego typu Uniwers[tetów] Powsz[ecznych] w kraju, wystarałem się na ten cel o subwencję Zarządu Miejskiego oraz przygotowałem pomieszczenia dla trzech oddziałów U[niwersytetów] P[owszechnych] /Lewandówka¹⁶ – Zamarstynów¹⁷ – Łyczaków¹⁸/. Uruchomienie tych placówek zależne jest zatem wyłącznie od wyasygnowania przyznanej przez Zarząd Miejski kwoty.

Kursy wieczorowe o[świ]ty p[ozaszkolnej].

Palącą potrzebą jest stworzenie kilkunastu kursów wieczorowych o[świ]ty p[ozaszkolnej] dla analfabetów i półanalfabetów rozsianych szczególnie na peryferiach wielkiego Lwowa. /Według powszechnego spisu ludności z 1931¹⁹ roku Lwów posiada 8,5% analfabetów/. Jest to tem konieczniejsze, że „Koło Pań” T[owarzystwa] S[zkoły] L[udowej], pracujące na tym polu obejmuje swą skromną działalnością zaledwie śródmieście i nie wykazuje tendencji rozszerzenia pracy na dzielnice, położone na krańcach miasta. Urzeczywistnienie tych zamierzeń uzależnione jest również od koniecznych funduszy.

¹⁴ Tradycji i aspiracji.

¹⁵ Uniwersytet Powszechny – instytucja oświatowa, której celem była popularyzacja wiedzy przez systematyczne nauczanie w zespołach (wykłady ujęte w cykle i luźne odczyty), organizowanie samokształcenia i czytelnictwa, a także rozwijanie aktywności kult. wśród szerokich kręgów społeczeństwa. W II RP uniwersytecie powszechnym były zakładane przez samorządowe władze lokalne i stowarzyszenia oświatowe, np. TSL, TUR, [za:] <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/universytet-powszechny;3991441.html> [dostęp: 19.06.2021].

¹⁶ Osiedle w granicach Lwowa od 1930 r.

¹⁷ Dzielnica Lwowa od 1931 r.

¹⁸ Dzielnica Lwowa.

¹⁹ *Drugi powszechny spis ludności z dn. 9.XII 1931 r. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Miasto Lwów*, „Statystyka Polski”, Seria C, z. 58, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1937, [za:] <http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/dlibra/docmetadata?id=14189&from=publication> [dostęp: 17.06.2021].

Miejska Biblioteka Publiczna.

Również pilną i ważną jest sprawa uruchomienia miejskiej biblioteki publicznej z książek, będących własnością miasta a nie udostępnionych dotąd ludności, która napotyka na poważne trudności w pracy samokształceniowej. Istniejące biblioteki naukowe mają charakter ekskluzywny, biblioteki zaś handlowe, obliczone na zysk, nie spełniają zadania wychowawczego, a istniejąca Książnica T[owarzystwa] S[z-koły] L[udowej] nie może sprostać ogromowi zadania. Sprawą tą zainteresowałem odpowiednie czynniki i w przyszłości dołożę wszelkich starań by Zarząd Miejski skłonić do szybkiego uruchomienia biblioteki wraz z czytelnią. Sprawa staje się tym pilniejsza, że biblioteka ta miałaby w przyszłości zaopatrywać w książki słuchaczy U[niwersytetów] P[owszechnych], którzy korzystaliby nadto z czytelnii książek i czasopism.

Sekcja prelegentów.

Liczne organizacje społeczne i kulturalnooświatowe odczytują brak bezinteresownych pracowników oświatowych a zwłaszcza prelegentów i zgłaszają u mnie swe zapotrzebowania w tym kierunku. W związku z tym, wyłania się potrzeba utrzymania Sekcji Prelegentów, któraby stanowiła stałą kadrę bezinteresownych pracowników, którymi dysponowałaby w miarę potrzeby. Stworzenie tej sekcji umożliwiłoby w porozumieniu z organizacjami rozwinięcie ożywionej akcji odczytowej na terenie wielkiego Lwowa, a pośrednio także innych form pracy oświatowej. Do dyspozycji sekcji prelegentów należałoby oddać koniecznie pomoce, a zwłaszcza epidiaskop, na którego zakupienie winny znaleźć się potrzebne fundusze.

Bibliotekarstwo i czytelnictwo. Doksztalcanie bibliotekarzy.

W związku z badaniami nad stanem bibliotekarstwa oświatowego i czytelnictwa we Lwowie stwierdziłem, że olbrzymia większość prowadzących biblioteki nie posiada dostatecznych wiadomości w tym zakresie. Aby doksztalcić czynnych bibliotekarzy, urządziłem informacyjny kurs bibliotekarski. Z pośród zgłoszonych tylko część mogła być przyjęta, tak, że wyłania się konieczność rychłego urządzenia kursów dla reszty zgłoszonych.

Celem ustawicznego doksztalcenia przeszkolonych już bibliotekarzy zamierzam zwoływać stale miesięczne zebrania informacyjne z aktualnymi referatami specjalistów na temat czytelnictwa, nowych wydawnictw itp., połączonych z wy- cieczkami i dyskusją. Dzięki tej akcji doksztalceniowej działalność bibliotek organizacji społecznych, oświatowych i zawodowych stanie się bardziej celową i skuteczną.

Biblioteki i czytelnie dla młodzieży.

Aby udostępnić młodzieży w wieku poszkolnym dobrą książkę i wychować ją na przyszłych konsumentów literatury, mam zamiar zorganizować w kilku punktach miasta biblioteki połączone z czytelniami dla młodzieży, która wypełniła obowiązek szkolny.

Biblioteka o[światy] p[ozaszkolnej] w I[nspektoracie] S[zkolnym] M[iejskim].
W miarę posiadanych funduszków mam w planie powiększenie i skompletowanie księgozbioru o[światy] p[ozaszkolnej] w I[nspektoracie] S[zkolnym] M[iejskim], tak abym mógł zaspokoić potrzeby działaczy oświatowych we Lwowie.

Cykl odczytów w centrum miasta.

Zgodnie z życzeniami przystąpię w najbliższym czasie do zorganizowania cyklu odczytów w których niezależnie od innych rodzajów pracy oświatowych – poruszy się szereg zagadnień aktualnych, interesujących zwłaszcza ogół działaczy społecznych i oświatowych. Odczyty będą odbywać się w śródmieściu.

Świetlice powszechne.

W miarę sprzyjających warunków rozszerzę agendy oświaty pozaszkolnej na peryferiach, gdzie obok kursów wieczorowych o[światy] p[ozaszkolnej] i oddziałów uniwersytetu powsz[ecznego] planuję utworzenie dla poszczególnych dzielnic miasta kilku świetlic powszechnych, któreby skupiały rzesze niezorganizowanej młodzieży i stały się ogniskiem pracy samokształceniowej.

Wycieczki.

W planie pracy na przyszłość uwzględni się również organizację wycieczek celem bieżącego poznania miasta, jego zabytków kulturalnych i historycznych oraz warsztatów pracy, ewentualnie wycieczek krajoznawczych w bliższe i dalsze okolice Lwowa.

Kursy wieczorowe o[światy] p[ozaszkolnej] Koła Pań T[owarzystwa] S[zkoły] L[udowej], Koła Grunwaldzkiego T[owarzystwa] S[zkoły] L[udowej]. Szkoły wiecz[orowej] Z[wiązku] N[auczycielstwa] P[olskiego]. Początkowej Szk[oły] Żołn[nierskiej] Zespoły d[o]b[rego] czy[tania] k[siążek] i samo[kształceniowe].

Prócz tego – jak dotąd – opiekować się będę kursami wieczorowymi o[światy] p[ozaszkolnej] Koła Pań T[owarzystwa] S[zkoły] L[udowej], Koła Grunwaldzkiego T[owarzystwa] S[zkoły] L[udowej], początkowymi szkołami żołnierskimi, szkołami wieczorowymi Z[wiązku] N[auczycielstwa] P[olskiego]. Szczególnych starań dołożę również, aby wzbudzić zainteresowanie dla zespołów dobrego czytania i zespołów samokształceniowych wśród członków organizacji młodzieżowych. Spodziewam się, że realizacji niniejszego dość skromnego programu prac na najbliższą przyszłość, nie natrafi na nieprzewidywane przeszkody, o ile tylko czynniki zainteresowane użyczą pomocy finansowej i poparcia.

Lwów, 13/XI 1936 r.

Dr. Jan Majewski
Obwod[owy] Inspektor O[światy] P[ozaszkolnej]

* * *

Źródło 2²⁰**Sprawozdania okresowe Jana Majewskiego obwodowego Inspektora Oświaty Pozaszkolnej (fragmenty).**

Inspektorat Szkolny Miejski
we Lwowie, ul. Bourlarda 2/11
Nr: 2122/36

Sprawozdanie okresowe
Obwodowego Inspektora Oświaty Pozaszk.za okres od 1.XI.1935 do 1.II.1936

W okresie sprawozdawczym z prac poważniejszych podjąłem starania dokoła zorganizowania Uniwersytetu Powszechnego, który miał służyć jednostkom skupionym w organizacjach tak też szerokim, niezrzeszonym warstwom. W czasie kilku indywidualnych konferencji zainteresowałem tą palącą sprawą kierowników organizacji: Zw. Rezerwistów, Zw. Strzelecki, TSL, Organizacja Młodzieży Pracującej. Przekonawszy ich o tem, jak ważną i pilną jest sprawa powołania do życia tej instytucji, na którą dotąd Lwów nie potrafił się zdobyć, skolei wypracowałem plan organizacji Uniwersytetu. Czas studiów wyznaczono w programie na trzy lata, przyczem grono prelegentów miało być stałe, co umożliwiałoby skuteczniejszą pracę. Wyszukałem odpowiedniego kierownika, w osobie prof. Wojtowicza, który dobrał odpowiednich współpracowników i opracował z nimi rozkład materiału dla poszczególnych zagadnień przewidzianych w programie przyszłego Uniwersytetu.

Celem ostatecznego omówienia i uzgodnienia szczegółów organizacyjnych odbyła się wspólna konferencja w Oddziale Oświaty Pozaszkolnej w Kuratorium O[kręgu] S[zkolnego] Lw[owskiego] [...] Ustalono przewidywane koszty rocznego utrzymania tej placówki w wysokości 2.500 do 3.000 złotych i wyłoniono delegację do prezydenta miasta Drojanowskiego²¹: miała ona wyjednać odpowiednią subwencję z funduszków miejskich. Po załatwieniu przeze mnie licznych związanych z tem formalności, audjencja doszła do skutku w dniu 27 listopada 1935 r. Prezydent Drojanowski ustosunkował się do projektu z rezerwą, obiecując pod pewnymi warunkami poprzeć sprawę przy układaniu przyszłego budżetu miejskiego /1936/37/. Wobec tego zebrali się ponownie kierownicy organizacji w biurze Inspektoratu i oświadczyli, że po porozumieniu się ze swoimi Zarządami postarają się przyczynić materialnie do uruchomienia Uniwersytetu jeszcze w bież[ącym] roku. Ponieważ organizacje nie dawały jednak gwarancji, że wywiążą się ściśle z przyjętych na siebie ewentualnie zobowiązań finansowych, oświadczył

²⁰ *Materiały Jana Hipolita Majewskiego...*, s. 87–89.

²¹ Wacław Drojanowski – prezydent Lwowa od 27 listopada 1931 do marca 1936 roku.

prof. Wojtowicz, że nie mając do dyspozycji zagwarantowanych funduszków nie podejmie się proponowanego mu kierownictwa.

W tym stanie rzeczy, nie mogąc Uniwersytetowi dostarczyć bezinteresownych pracowników ani dać mu trwałych podstaw finansowych, nie chciałem wziąć na siebie odpowiedzialności za jego losy. Nie zrezygnowałem jednak i dalej będę kontynuował rozpoczęte starania, szczególnie w kierunku otrzymania funduszków z Zarządu Miejskiego. [...].

Dr. Jan Majewski H[ipolit]
Obwodowy Inspektor O[święty] P[ozaszkolnej]

Bibliografia

Źródła archiwalne:

Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk:

Rps 1178: *Akta Okręgowego Towarzystwa Czytelni Ludowych w grodzisku Wlkp. Korespondencja ogólna z lat 1919–1935.*

Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu:

Rps 13174/II/3, Mf. 2739: J. Kornecki., *Wspomnienia i szkice. Moje wspomnienia i moja wieś rodzinna 1884–1944.*

Rps 17238 II: *Materiały Jana Hipolita Majewskiego dotyczące oświaty pozaszkolnej we Lwowie z lat 1934–1939.*

Źródła drukowane:

K. Wierzyński, *Pamiętnik poety*, Warszawa 1991.

Opracowania:

J. Doroszewski, *Praca oświatowa i kulturalna na Lubelszczyźnie w latach II Rzeczypospolitej*, Lublin 1995.

J. Doroszewski, *Rozwój życia oświatowego wśród dorosłych na Zamojszczyźnie w latach 1918–1939*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy”, R. 42: 1999, nr 1/2, s. 115–129.

J. Dzieniakowska, *Prasa radomska w dwudziestolecu międzywojennym*, Radom 1995.

Historia wychowania wiek XX, red. J. Miąso, Warszawa 1980.

I. Matejukowa, *Oświata w latach odzyskania niepodległości*, [w:] *Warszawa w pierwszych latach niepodległości*, pod red. M.M. Drozdowskiego i H. Szwanowskiej, Warszawa 1998.

G. Michalski, *Kierunki zaangażowania Jana Korneckiego w prace zjednoczeniowe polskich towarzystw oświatowych 1923–1935*, „Studia Edukacyjne”, 2018, nr 48, s. 151–168.

J. Nowak, A. Cieślak A., *Edukacja dorosłych w Polsce i na świecie*, Warszawa 1982.

M.W. Wanatowicz, *Ludność napływowa na Górny Śląsk w latach 1922–1939*, Katowice 1982.